

1965
4

H I D I E M

TWEEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT
VOOR OVERMAAS

HEEM

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VOOR OVERMAAS.

Uitgave : Langohr-Veltmans-Vreuschemen Komitee,
Melkerijstraat 35, Halle (Brab. België).

Postcheck : 5202.51
Telefoon : 02/56.76.54

Abonnement : 150 fr. p. jaar
Het gewoon nummer : 25 fr.
Het dubbelnummer : 50 fr.
(voor België en Nederland)

9° Jaargang
Nr 4
Juli-Aug. 1965

INHOUD.

	blz.
De tentoonstelling "Karel de Grote" te Aken. J.v.V.	2
's-Gravenvoeren. Eerwaarde Heer Wynand Smeets. J.A.	5
In Memoriam Henri-Hubert Vaessen.	9
Politieke en godsdienstonlusten in de 2° helft der 16° eeuw. I.Homburg. J.v.V.	10
An de Oüpender Mätschere. Woorden Jean Vilvoye Muziek Will. Ostijn	15
Gerard Tatas : Et Tagebok	20
Leo Teller : Vertellchere.	21
Jean Vilvoye : Borg Raaff.	22
Maria-Theresia Weinert - Mennicken : Gedichte	23
Bezinning : Arbeid adelt - Arbeid heiligt. F. Darcis pr. II. De verplichting van de mens tot Arbeid.	24
Tribulations d'une jeune Parisienne à Moresnet en 18... La Gueule.	26

Omslag :
Visser in Bretagne '64. Pentekening R. Brouwers.

EEN MERKWAARDIGE TENTOONSTELLING IN AKEN.
-----K A R E L D E G R O T E .

Van 26 juni tot 19 September 1965 grijpt te Aken de 10° tentoonstelling van de Raad van Europa plaats, zulks in uitvoering van een besluit van de Westduitse Bondsregering en de regering van het Land Nordrhein -Westfalen. Beschermheer is de president zelve van de Bondsrepubliek, de h. Lübke.

De tentoonstelling is gewijd aan Karel de Grote. Over zijn inhoud gelieve U bijgaand prospectus te raadplegen.

De Landen van Overmaze hebben te allen tijde de grootste belangstelling betoond voor deze grote onder de groten.

Want niet alleen ligt Aken, de hoofdstad van zijn Europarijk, enkel op een boogscheut afstand, het zwaartepunt van het Frankische Rijk lag in de driehoek Aken - Luik - Maastricht, die niets anders is, grosso modo, dan het kader rond onze Landen van Overmaas. (1)

Brengt de geschiedenis ons geen schokkende gebeurtenissen uit de regeringsperiode van de grote keizer en die zich in onze gewesten zouden hebben afgespeeld, toch gonst Overmaas van overleveringen en legenden aan en rondom zijn persoon.

Uit een oud, helaas onwederroepelijk verdwenen schijnend vertelselboek van schepen Waelpot te 's-Gravenvoeren (2), kopieerde onze medewerker Carolus Waelbers, het rijmpje dat verhaalt, roerend eenvoudig, hoe Karels moeder te beeweg kwam bij het beeldje van St-Anna te Voeren, door Pepijn de Korte geschonken.

Cleine kuning guje man
Brach het beeldje van Sintanne
Sine frouw die heilnis vroeg
Vuur het kindje datse droeg
Quam langs "Bessemweg" gejaen
Sach die Janna smeekent aen
Sint anne vol midelije
Sou Pepeijnis wife verblije
Des krieg mood en hoep int hert
Baarde Karl sonder schmert

Later zal Karel op de Rings te Voeren op het schild worden verheven.
Luister :

Karlemanes onse Cuninck
Was die allerfromste man
Sat so up gen Rings te seare
As die maij te Lande quam
Ende Fure sach him tragen

Te Jupilla reed sine waghē
 Durtreechter folc was hi gepresen
 Die Dom sal sine graeve wesen.

Te 's-Gravenvoeren stond immers de Frankische burcht "op de Saele", gebouwd op het puin van een Romeinse villa, waar de Frankische groten gaarne verbleven, zij het om uit te rusten van hun verre veldtochten, zij het als pleisterplaats tijdens hun jachten.

Op 8 Augustus 870 geschiedde de verdeling van Lotharingen op Elven aan de Maas, onder Moelingen; op 1 November 878 werd deze verdeling bekrachtigd "in loco qui dicitur Furonis". (3)

De Voerener folklore, schalks als nog ten huidigen dage, bewaart volgend rijmpje betreffende deze samenkomst :

Du Kale, du Lange, woevuur komst du jejange ?
 Du Smale, du Dicke, du kums fur te pieke !

Op de monumentale put in het binnenhof van Eyneburg te Kelmis staat de legende van Emma en Eginhard in het brons vereeuwigd.

Op een winteravond toen Eginhard, Karels geheimschrijver, zich wat laat op het paleis te Aken, en dat was erger, in het gezelschap van Emma, Karels eigen dochter, had opgehouden, stelden beide met ontzetting vast dat het grote plein, voor het paleis, met een dikke laag verse sneeuw was overdekt. Hoe kon Eginhard nu weggeraken zonder dat zijn stappen in de sneeuw het late uur van zijn vertrek zouden verraden ?

Liefde is vindingrijk. Te paard op de rug van Emma passeerde Eginhard de gevaarlijke zone.

Doch het noodlot wilde dat de grote keizer, het hoofd zwaar van zorgen, niet slapen kon en van achter zijn venster het tafereel aanschouwde.

Verbolgen liet hij Emma opsluiten op Eyneburg (Emmaburg volgens de legende !) en Eginhard op Schimper, onder Moresnet.

De overlevering, alweer de overlevering, wil dat de massieve toren bij het kasteel van Beusdaal, oorspronkelijk een jachttoren zou geweest zijn van Karel de Grote. (4)

Zo strekt zich een keten uit, van Aken tot aan de Maas, over Eyneburg, Schimper, Beusdaal, Voeren, een aaneenschakeling van overleveringen en legenden rondom de grote keizer.

Tot zelfs de hertogen die over Limburg gedurende eeuwen zullen regeren, zijn afstammelingen van Karel de Grote. (5)

"De Grote Keizer KAREL" overschaduwde in 800, jaar zijner plechtige kroning tot keizer, met zijn reuzengestalte de voorgaande en volgende eeuwen; van uit zijn Keizerpaltz te Aken overheerst hij half Europa; Karel beschermt de jonge, fris en sterk opbloeiende volkstalen, verzamelt de oude Germaanse

volkssagen, stelt een spraakleer zijner Frankische - toenmaals misschien nog Nederfrankische - moedertaal op, bezoekt zelf de scholen en... oefent zich als grijsaard gedurende slaaploze nachten nog in 't schrijven !" (6).

Nog voor zijn dood (814) zet de reeks van kerkvergaderingen tot heropbeuring van de volkstalen in. En het behoort tot de mogelijkheden dat het oudst gekende Frankische taaldokument, de Karolingse psalmvertaling op Overmaasgrond het licht zag (7).

Zo moet Karel de Grote gebeden hebben :

"Gehôri Got gebet min in ne farwirp beda mina; thenke te mi in gehôri mi."
(8)

J.v.V.

- 1) cfr. Dr J. Langohr. Het Land van Overmaas en de Karolingsche of Wachten-doncksche Psalmvertaling, in Publications de la Sté historique et archéologique dans le Limbourg à Maestricht. Tome LXXIV (1938) blz. 18
- 2) Johan Walpotz, Rentmr van sijne Con. Mayt Domeynen inden Lande van Valckenborch ende Dalhem Overmaeze ende schoutet der hoofbank sgraven vouren. + 16 Xbris 1666. Grafzerk kerkhof 's-Gravenvoeren.
- 3) cfr. Dr. J. Langohr. Le N. E. de la Province de Liège... blz. 34-35.
- 4) cfr. G. Poswick. Les Délices du Duché de Limbourg. Blz. 259.
- 5) cfr. Dr. J. Langohr. Le N. E. ... blz. 86.
- 6) Dr. J. Langohr. Het Land... blz. 11.
- 7) Deze mogelijkheid aan te tonen is het doel van het onder 1) geciteerde werk.
- 8) Fragment uit genoemde vertaling.

's-GRAVENVOEREN.

EERWAARDE HEER WYNAND SMEETS (1).

Op zondag 12 juli 1964 zong Eerwaarde Heer Alfons Korvorst, tot priester gewijd op 5 juli, zijn plechtige dankmis in de parochiale kerk van 's Gravenvoeren. Hij is immers een rasechte Voerenaar.

Bij gelegenheid van dit prachtig feest dachten we terug aan de priesters die Voeren aan de Kerk geschonken heeft : "zes" sinds 1912; geen enkel van 1873 tot 1912; in 1873 zong Eerwaarde Heer Antonius Ernon, gestorven 28 febr. 1923 als pastoor te Weyer, zijn eerste mis. Hij was de zoon van Jozef Ernon (+ 1897) en Johanna, Aloysia Teney. Voor Ernon zijn er Goddank nog andere geweest, en zo komen we aan Eerwaarde Heer Wynand Smeets, over wien wij het in deze bijdrage in 't bijzonder hebben.

I. Familie.

=====

Wynand Smeets werd geboren op 14 augustus 1765 (D.A.) als zoon van Smeets en Neurop. Dat zijn moeder een Neurop was leiden we met grote waarschijnlijkheid af uit een testamentaire beschikking (De) geschreven in 1821, waarin hij spreekt van zijn oom Jan Neurop. In dit zelfde document maakt hij melding van zijn broer Kasper Smeets en van Servaes Smeets, waarschijnlijk een andere broer. Volgens dit document is hij zelf de broeder van Barbara Smeets weduwe van Wilhem Vanhaeren (overleden voor 1821) (van wien reeds spraak was in Heem).

II. Priesterwijding.

=====

Wynand Smeets werd priester gewijd op 3 juni 1790. Hij was toen nog niet 25 jaar voluit. Daarom moest hij uit Rome dispensatie krijgen over een tekort van 72 dagen. Ze werd hem verleend op zijn aanvraag.

Deze luidde (D.B.) :

Bêne Pater,

Wijnandus Smeets, diaconus Leod. Dios., ac in seminario epicopali bursarius, fervore devotionis accensus, plurimum cupit ad sacrum presbytera-

1) De gegevens nopens Eerw. H. W. Smeets werden uitsluitelijk geput uit archieven door de familie Vanhaeren bewaard en in het bezit van steller dezer bijdrage. De in de tekst aangebrachte tekens zoals (Da) (Db) (WS) verwijzen naar de documenten die dit herkenningsteken dragen.

tus ordinem quantocitius promoveri; at quia Bñe Pater, ei desunt septuaginta duo dies ad etatem a Consilio Tridño requisitam, ideo hoc suum pium desiderium adimplere nequit absque Sedis Aplicae dispensatione; quapropter hñe (humilime) supðt (supplicat) S.V. pro opportuna dispensatione super defectum aetatis pmissa. Et Deus...".

Hierop volgt het antwoord :

SSño Dño Nño
Pio P.P. Sexto

Ex oudientia SSmi

Die 30 Aplis 1789.

SSmus benigne annuit pro gratia petita dispensationis super defectum septuaginta duorum dierum Canonicae etatis, ad hoc ut orator, dummodo nullum aliud ei obstat canonicum impedimentum, in temporibus a jure statutis ad sacrum presbyteratum ordinem promovari possit et... Contrariis non obstantibus - J. Mevinali (?) Substit. Pro infrascripto Ore (Oratore ?) - Zegel op lak. - Sec. Duchâteau

III. Priesterlijk ministerie.

=====

Historisch kader.

- In 1790 bij de priesterwijding van Wijnand Smeets (6 juni) was de franse omwenteling reeds aan gang (1789).
- In okt. 1792 werden na de nederlaag der keizerlijke troepen van Oostenrijk te Jemappes, onze provincies door de fransen bezet.
- 1793 - 1 maart - werden onze provincies en ook het Prinsbisdom Luik officieel bij Frankrijk ingelijfd.
- 1793 - 5 maart - werden de fransen verslagen te Neerwinden en moesten het land verlaten.
- 1794 - 26 juni - werden de Oostenrijkers definitief verslagen te Fleurus, en kwam ons land tot 1815 onder frans bewind.
- 1799 - Afschaffing der kerkvervolgving door de Eerste Consul Napoleon Bonaparte.

1/ Kapelaan te 's Gravenvoeren.

W.S. werd benoemd tot kapelaan te 's Gravenvoeren op 5 jan. 1793 tijdens de eerste faze van de franse bezetting (6/II/92 tot 18/3/93). Ziehier enkele passages uit de lange benoemingsbrief - (W.S.-3)

"François Antoine Joseph Baron de Loë de Wissen, chanoine de la très illustre cathedrale de Liège, en icelle archidiacre de Hesbaye etc. etc. à notre

cher fils en J.C. Maître Wynand Smeets, prêtre du diocèse de Liège, salut dans le Seigneur Comme donc un vicariat dans l'église paroissiale de For Comte (Fori comitis) a vaqué ... par la promotion du Rd Sr. Jean Pauwen à la cure de l'église paroissiale de Noorbeek, Comme vous avez été présenté ... par le Sr Jean Baptiste Cogels, assurant que le droit de collation ou de présentation le regarde et lui appartient par droit de patronage laïque.... nous avons estimé vous devoir conférer le dit vicariat ... en foi de quoi vous fait expédier les présentes munies de la signature de notre official... Donné à Liège l'an du Seigneur mil sept cent nonante trois du mois de janvier le cinquième jour".

(L : S :) Etait signé W : J : Capelle

official de l'archidiaconat de Hesbaye

- Pour traduction conforme, ce que j'atteste

j : a : Lespérance, traducteur juré du tribunal civil de l'Ourthe

"Nous président et greffier du tribunal civil du 1er ards. du dépt de l'Ourthe séant à Liège certifions que le Sr j. a : Lespérance, qui a signé ci dessus est réellement traducteur juré admis pour ce département; et que foi doit être ajoutée à sa signature tant en justice que hors".

Fait au tribunal civil ce 28 fructidor an dix (sept.-oct. 1803)

O : Leclercq. Prsdt.

F : Selain (?) Griffier

stempels : R.F. Tribunal de 1e instance séant à Liège
: Rep. Franc - Ourthe

2/ Zijn voorgangers te 's Gravenvoeren.

In vermelde benoemingsbrief staat Jan Pauwen genoemd als de voorganger van Wynand Smeets.

Pauwen werd benoemd op 6 mei 1791 (W.S.4) Hij was dus slechts twee jaar te 's Gravenvoeren. In 1793 werd hij pastoor te Noorbeek. Zijn benoemingsbrief tot het vicariaat van 's Gravenvoeren, gaat insgelijks uit van F : A : J : Baron de Loë, Hesbaniae diaconus en is ondertekend door J : J : Colson, secretarius. Het exemplaar dat we ter hand hebben is een afschrift ondertekend als "conformus originali" door Corn. Heynen (inwoner van 's Gravenvoeren) notarius publicus.

Bij dat afschrift vinden we ook de tekst van het juramentum, de eed van trouw a/aan de bisschop en b/aan het decreet Unigenitus (door Clemens XI in 1713 tegen het Jansenisme uitgevaardigd) die door ieder priester na zijn benoeming en samen met een openbare belijdenis van het katholiek geloof, moest uitgesproken worden.

In de benoemingsakte van Pauwen wordt ook zijn voorganger genoemd. Er wordt geschreven dat het vicariaat van de parochie 's Gravenvoeren open is ten gevolge van het heel onlangs overlijden van "Reverendi Domini Gaspardi Vilvoye ultimus illius rectoris et pacifice possessoris". Daar de familie Vielvoye een oude familie van 's Gravenvoeren is, mogen we aannemen dat Gaspard Vilvoy tot deze familie behoorde en inboorling was van 's Gravenvoeren. Hij is overigens te 's Gravenvoeren overleden (W S.2) Het zelfde document (W S.2) vermeldt Cortrijs als voorganger van Vielvoye, en die ook te 's Gravenvoeren overleden is.

Pauwen werd, zoals later Wynand Smeets (WS.3) voorgedragen door "Dominum Joannem Baptistam Cogels afferentem jus Collationis et presentationis jure patronatus laici".

Ook de paters Jesuiten van Maastricht hadden iets te maken met de benoemingen in de parochie van 's Gravenvoeren (WS.1) Er is op het plein te 's Gravenvoeren nog een boerderij, die de Jesuiten toebehoort heeft, en nu nog het Jesuitenhof of in 't kort "op gen hof", genoemd wordt.

Dat er af en toe ook spanning heerste tussen deze Jesuiten en de parochiale geestelijkheid blijkt uit (W.S.1.), maar nog duidelijker uit de chronogram die, in arduin gebijteld, boven de ingangdeur van de pastorie, nu nog uitdagend prijkt : Laus superis, cerno devictis hostibus orbem (1774) - Deze "hostibus" waren, zegt men, de jesuiten die de pastoor iets in de weg gelegd hadden; misschien bij het bouwen van een nieuwe pastorie.

3/ Kapelaan te St. Geertruide.

In (De) 1806 wordt W. Smeets vermeld als kapelaan te St. Geertruide (tegenwoordig de gemeente St. Geertruide in Hollands Limburg op de grens van 's Gravenvoeren).

In (Du) insgelijks, in 1817

In (De) insgelijks, in 1821.

We vinden in onze documentatie geen gegevens nopens de tijdruimte van het vicariaat van W.S. te 's Gravenvoeren en te St. Geertruide.

J.A.

(Vervolg a.s. nummer)

In Memoriam Henri-Hubert Vaessen.

Op 3 januari 1965 overleed te St.-Martens Voeren de h. Henri-Hubert Vaessen, op 66 jarige leeftijd, te jong voor de taak van dienstvaardigheid en naastenliefde die hij geheel zijn leven tot de zijne had gemaakt.

Henri Vaessen was gemeentesecretaris, lid-schatbewaarder van de Kerk-fabriek, voorzitter van de Krist. Ziekenkas St.- Barbara.

Met het overlijden van deze achtenswaardige man, zo zegt terecht zijn doodsbeeldeke, is een rechtschapen en eenvoudig christen heengegaan.

Zelf beproefd door het lijden sedert zijn jeugdijaren, kwamen de beproevingen in zijn familie dit lijden nog vergroten. Deze jongeling en man bleef echter hard en dapper doorwerken. Arbeid adelt.

Als gemeentesecretaris was hij niet enkel een voornaam en nauwgezette beambte gedurende bijna 25 jaren, maar ook een liefdevol en behulpzaam mens om alle mensen zonder onderscheid op alle uren met toewijding dienst te bewijzen.

Als lid schatbewaarder van het kerkbestuur was hij niet enkel een onbaatzuchtig werker en weldoener voor de materiële belangen van het kerkgebouw, maar in hoge mate bezorgd voor het godsdienstig leven in de parochiekerk. Betekenend hiervoor was zijn dagelijkse H. Mis als vertrekpunt voor zijn dagtaak en als krachtbron voor zijn standvastige werking in de sociale en katholieke aktiewerken van de parochie.

Wij mochten een laatste maal onze vriend H. Vaessen ontmoeten op de tentoonstelling "Zo leeft de Voerstreek". Zijn handdruk was als steeds hartelijk, zijn ogen tintelden als steeds van blijde vriendschap.

Wij hadden destijds het genoegen in het Pastoor Veltmans Gedenkboek, verschillende van zijn eenvoudige spreekbeurten te drukken, uitgesproken bij blijde en droevige voorvallen in parochie en gemeente.

Nooit werd te vergeefs op hem beroep gedaan voor dokumentatie voor het tijdschrift "Heem".

God geve hem de eeuwige rust.

ONZE OVERMAASGEMEENTEN
en de
POLITIEKE EN GODSDIENSTONLUSTEN
in de
TWEEDE HELFT DER 16° EEUW
I

Voorwoord.

De periode 1555 - 1713 staat in onze Vaderlandse Geschiedenis geboekt als "Het Spaans Tijdperk".

Op 25 Oktober 1555 deed keizer Karel V afstand van zijn troon. Hij begaf zich naar de plechtigheid "steunende op de schouder van de prins van Oranje". Aan zijn zijde bevond zich zijn zoon Philips, troonopvolger in de Nederlanden en Spanje. Beide zullen mekaar binnen kort als aartsvijanden bestrijden.

De regering van Philips II werd vertroebeld door de godsdienstonlusten.

We herinneren even aan : het Verbond der Edelen (De Geuzen), 1566 - de Beeldenstorm, 1566 - De Bloedraad, 1567 - de terechtstelling van de graven van Egmont en Hoorn, 1567.

Philips II zond achtereenvolgens zijn veldheren Alva (1567 - 1573), Requesens (1573 - 1576) en Alexander Farnèse (1578 - 1592) naar onze gewesten met opdracht de Spaanse heerschappij en de katholieke godsdienst als staatsgodsdienst te handhaven.

1579 werd de scheuring tussen Noord en Zuid voltrokken. De prins van Oranje wordt stadhouder der Verenigde (Noordelijke) Provinciën.

Heel die tijd werd met wisselende kansen gevochten.

In 1598 kregen de aartshertogen Albrecht en Isabella het bewind in handen en brak een gelukkiger periode aan.

Waren ook onze Overmaasgemeenten betrokken in deze onlusten ?

Dr. J. Ruwet behandelt het onderwerp (1) en komt tot het besluit dat geen spoor van Calvinisme te ontwaren valt in het hoofdzakelijk landbouwgemeenten van het N.O. van de provincie Luik - verder dat de bestaande archieven uitwijzen dat geen landbouwers tot de nieuwe religie zijn overgelopen, wel wevers en andere ambachtslieden, soms ook magistraten en burgers. De calvinistische aanhang vond men hoofdzakelijk in de zuidelijke, meer industriële gebieden : Dalhem, Blegny, Olne, Eupen, Limburg en Hodimont.

De Limburgse Leeuw (2) geeft, gerangschikt per bank en per gemeente, de namen van de lieden die omwille van hun overgang tot het protestantisme of hun actieve deelneming aan de krijgsv verrichtingen onder bevel van de prins van Oranje, hun bezittingen zagen in beslag nemen.

Niet enkel de namenlijsten van deze lieden is belangrijk, doch evenzeer de opsomming van hun bezittingen, door de overheid in beslag genomen.

Deze lichten ons inderdaad in over de stand dezer personen in de toenmalige maatschappij en de invloed die zij er uitoefenden. Ze zijn voor ons daarenboven interessant op menig ander gebied, de toponymie bvb.

Wij zullen achtereenvolgens deze inlichtingen publiceren voor de verschillende Overmaasgebieden.

Wij zetten ons overzicht in met Homburg en omgeving.

Werden in beslag genomen : (3)

o n d e r H o m b o r g .

de goeden whijlen Claude van Ghoer (4)

van die heerlicheyt hoocheyt ende jurisdictie van wiliaren binnen die bancke van homborg gelegen in aller vuegen gelijk whijlen Jonckheer henrick van Ghoer, heer van Andrimont ende vader des voirs whijlen Claude die van zijne Mat bij titre van Lheenighe ende pandtschappe kregen heeft bij ordre van zijne Mat in date XXIX May 1566 ende gehouden geweest hebbende te leene van leenhove van Lymborg, de whelcke behoird den voirn Claude ad Intestato te volgen voir zijne primogeniture, whant dese rendant tot noch toe egheene specificae vanden innecome ende proffijte dier voirz heerlicheyt en heeft comen getuygen dat van whegen hermans en franchoise van Ghoer broedere ende zustre des voirz whijlen Claude contrarie wordt gesustinneert
Ende ter cause van die formeel proces is hangende ongedecideert in zijn Mat rade van brabant

Hier volgen de goeden en renten van genoemde Claude :

Vande hooghe middele ende laeghere Jurisdictie ende heerlicheyt Gulcke... (5)

Vanden derdendele In omtrent vijff mudden ende drije schellingen Lymborchs ende vier ende eenen halven capp... te leene gehouden vanden Leenhove des lants van Lymborg...

Vanden huysen van wiliaren.... metten neerhoff en bijhange ende toebehooren mitsgaders... eene grooten morgen lants.... naesten den huysen gelegen noch eenen coolhoff...

Vanden derdengedeelte In eenen Laethoff (6)
van meyer ende laten toebehoort hebbende den voirn Claude.....

Van den derden gedeelte van eenen whinhoff genaempt den vogelsanck (7)

Van den derden gedeelte van eenen whinhoff
genaempt ten zande (8) whaeraff de
huysinghe zijn affgebrant

Van den derdengedeelte van een cleyn hoffken
van oudts toebehoort hebbende tot den voirn
huysen van Villiaren gelegen in
tgehuchte van tzenemont (9)

Vanden derdengedeelte van groote quantiteyt
van opgaende eycken whaeronder dat hier ende
daer whast what schaerhout liggende
omtrent omtrent den voirz huysen van
Villiaren.

Vanden derdendeele van den bosschen aldaer
gelegen, ende achtergelaeten bij den voirz
heer henrick, toebehoort hebbende den
voirz Claude ende whesende in zeer groote
quantiteyt

Vanden derdendeele in thwee whatermolens
liggende onder Williaren, toebehoort hebbende...

R e n t e n :

van herman smit inde Gulpe (10) de welcke
volgende de voirz.....plach schuldicht te
zijne den voirn Claude dat derdendeel in
thwee mudden spelten op zijn goeden
gelegen onder de bancke van hamborch...

Van Jan crygers inde gulpen dewelcke
volgende den voirz... plach jaerlych
schuldich te zijne den voirn Claude op
alle zijne goeden dat derdendeel van
zesse mudden haiver....

Van Thys van meddael (11) inden....
onder hamborch die welcke volgen
den voirs.... plach jaerlych schuldich
te zijne den voirs Claude op zijne goeden
dat derdendeel van eene rente van vier
mudden half spelten half haiver ende
van hier voir Jaer gevallen St. Andriessen
Xbi L XXXI

Vanden kenis onder Hamborch, diewelcke...
eene rente van thwelleff mudden, vier
vaten half spelten half haiver

Vanden Voochdie van Remerstal (12) diewelcke..
.....
van eene rente van drye mudden haiver...

Vanden erfghenaemen des Thys van berghe (13)
gelegen onder Montzen, diewelcke....
van eene rente van elleff mudden
halff spelten halff enene

Van Matthy phoka, die welcke op zijn goeden
gelegen onder Clermont.....
rente van achtien mudden vier vaten spelten....

Van Anthoine geron, die welcke...
op zijne goeden gelegen onder Clermont...
zesse mudden spelten...

Van Peter van wherst (14) dewelcke...
op zijne goeden gelegen onder Clermont..
thwelleff vaten spelten...

Van Whilhem merchamp tot Corbillion
dewelcke... een mudde spelten...

Van Meester Jan inde birven (15)...
vier mudden vier vaten spelten...

Van Jan der heuss te tromme (16)...
zesse vaten spelten....

Van Werner hannot te tromme (16)
een mudde spelten....

van Jan ghoort tot herstorp... (17)
zesse vaten havere tjaers...

van Stene van Charnot... (18)
drye mudden vier vaten spelten...

van Jacquemin van Nosler (?)..
acht mudden vier vaten spelten...

van Gernaes van bouchmont... (19)
thien vaten spelten....

van Ticque (?) van Nieuwerborch.. (20)
thwee mudden spelten...

vanden..... vanden nieuwerborg...
vijfthien mudden spelten....

van pesster tot nieuwerborg....
vijff mudden spelten.....

vanden derdendele van dertich....
..... tot achtenthwintich

..... bepandt op zijn
 Mat Tolle van Valckenborg (21)
 whaeraff die betalinge door de
 Rentmeester vanden domeynen desselfs
 Landts toebehoort hebbende den voirn
 Claude.....

Vanden derdendeel van thwintich gulden
 triechs (22) bepandt op zijn Mat domeynen
 van Daelhem whaeraff die betalinge door de
 Rentmr van den selve domeynen
 toebehoort hebbende.....

de goeden van Maximiliaen Claessen

Vanden vierde gedeelte inde proprieteyt
 van omtrent vieftich morgen erve zoo
 beempdt wheyde Landt ende driessche....
 gelegen onder homborg.....

de goeden van Lenart op de strate (23)

van Brants goet te Belne (24) dhwelck....
 eene rente van een mudde enene..

van Loessens goet te Belne...
 een mudde enene...

van Dries Trin....
 eene rente van een vaet enene...

van Whilhem tot hoppis (25)
 vijff vat haivere...

Vanden voirn Whilhem tot hoppis
 noch eene rente van onderhalff mudde haivere

Te Homburg stoten we al dadelijk, benevens op een paar minder belang-
 rijke namen, op een zeer voornaam personnage, nl. Claude van Ghoer, met zijn
 zuster Françoise, echtgenote van H.T. van Millendonck, en broeder Herman,
 eigenaar van de burcht Veltjaren.

Hij vocht in de rangen van Willem van Oranje en sneuvelde in de veld-
 slag van Gembloux (31.1.1578) bij een ontploffing van buskruit.

Naast een respectabele lijst van bezittingen en renten in Homburg en
 omgeving, oefende hij de hoge, middelbare en lage jurisdictie uit in Goé en
 bezat rechten op de koninklijke tollén te Valkenburg en Daelhem.

J.v.V.

AN DE

ÖÜPENDER MÄTSCHERE

Öüpe-n-es en hiel fin Stad
vöel es da te zeeëne,
mä et finste wat ze hat,
dava kalt bÿ geine.

Refr. Öüpender Mätschere, boeve-n-Uüch
zal mee ch nii get goene
one Schmink en dat Getüüg,
Uüch löt geine stoene

Mätschere hat ze, fiin en goowt
en van alle Klöere,
de zent uut we Mellek en Bloowt,
Rueze-n-one Döere.

Vöel alt van de Welt ich zoeg,
Vrolü aller Tsoerte,
schroë en fijn, en ainder noch
mich getsegd da woerte

Mä et woer gaar ge Vergliik
met oons Mätschere heeje
de of errem ze zönt of riik
neejt te övverbejje

We kos dat ouch aindesch zeeë
en en Stad we Öüpe
Stad der finste Mätschere zö
me ze werreklech döüpe.

Woorden :

Jean Vilvoye.

Muziek :

Will Ostijn

Uitgave :

Langohr-Veltmans-Vreusche-
men komitee,

35, Melkerijstraat

Halle Brab.

Jean Vilvoze

Am de Oijf

Walsmaat

- 1) Oijpen en en hiel fi-n
- 2) Vöel alt van de Welt ich
- 3) mä gt woerge fer-
- 4) We bes dat auch aindeent

stad, vöel es da te seeine nji et fin-ste
 2019, tholi al-ter Troer-te schrei en fin en
 glick, met am mätschere heje de of or-remde
 2.ii, en en stad we Oijfe stad-der fin-ste

Pivat ze hat, da-va kelt bo gai-me
 ain-der noch mieh getrage da Troer-te
 zant of rich, neeft te ou vor beije
 mätschere zö, me ze wreklich häupe.

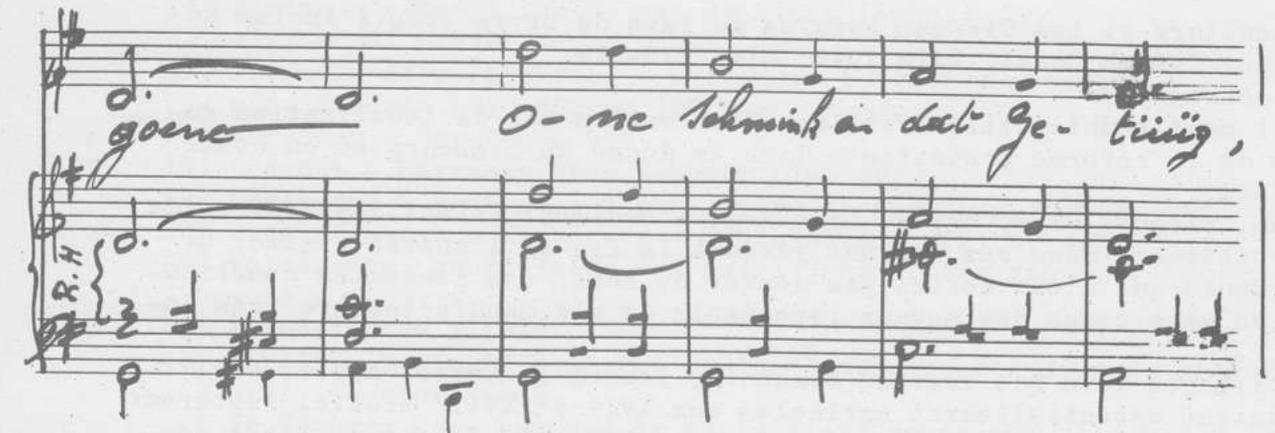
Refrein

Oij-pender mätschere boeven Vainch, zal mieh nie get

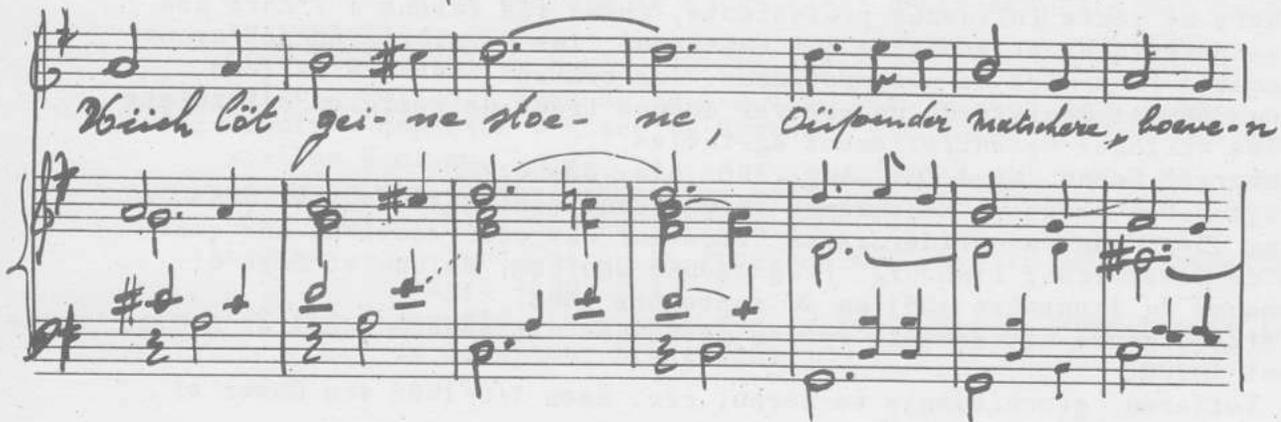
der Mätschere

W. Osljyn

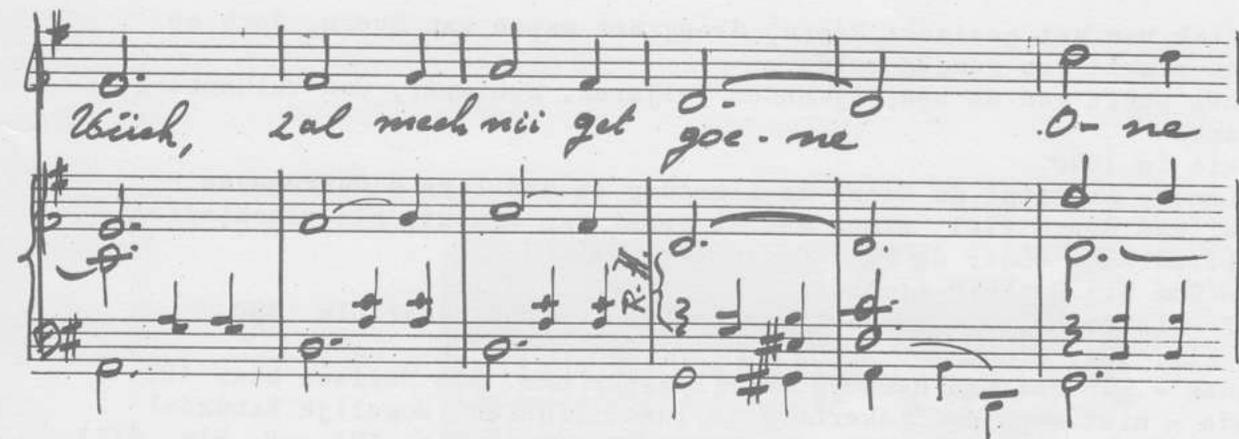
goene O-ne schinnk an dat ge-tiing,

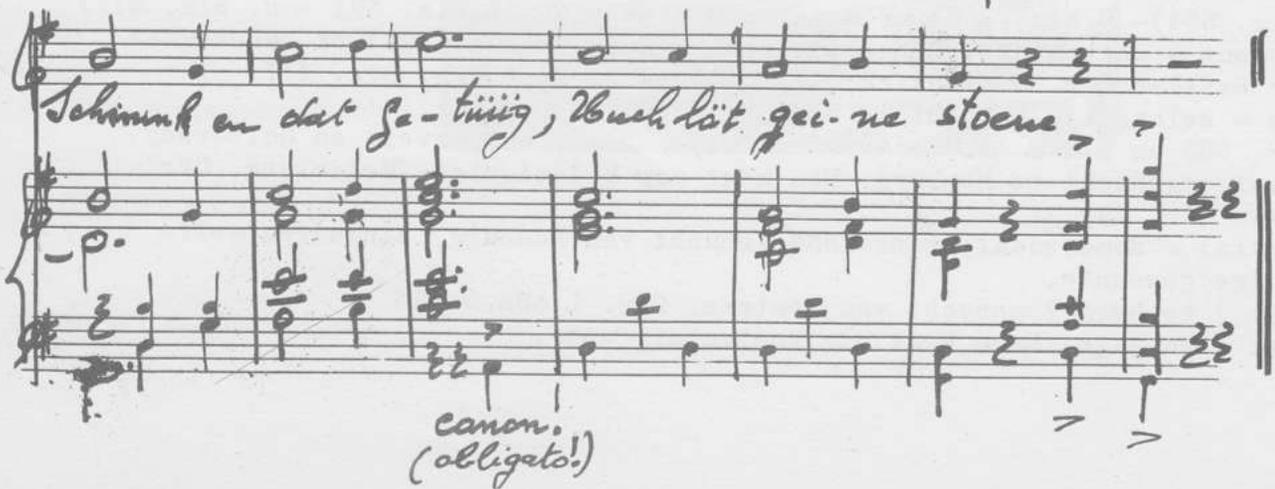
Büsch lät gei-ne stoe-ne, Oüspander Mätschere, boewen

Büsch, zal mek mi get goe-ne O-ne

Schinnk an dat ge-tiing, Büsch lät gei-ne stoe-ne,

Canon.
(obligato!)

Vervolg van blz. 14

- 1) L'Agriculture et les Classes rurales au Pays de Herve sous l'Ancien Régime, par Joseph Ruwet. Luik 1943. blz. 278-279
Ruwet schrijft :
"... il nous semble utile d'attirer l'attention sur la localisation curieuse de la réforme protestante dans le duché de Limbourg et au comté de Dalhem.
"Dalhem, Blegny, Olne, Eupen, Limbourg et Hodimont furent les centres de vie protestante dans ces régions jusqu'à la fin de l'ancien régime. Or coïncidence qui n'est certes pas dénuée de sens, ces localités constituèrent en même temps des noyaux importants de vie manufacturière très intense.....
"Des villages tels que Teuven, Hombourg, Fouron-le-Comte, Aubel, etc... qui étaient essentiellement agricoles aux XVIe et XVIIe siècle, restèrent en dehors de toute influence protestante, comme ils furent à l'abri des émeutes politiques et sociales qui agitèrent, les dernières années avant la conquête française de nos provinces, les centres ouvriers wallons.
"Il nous paraît décisif de ne relever aucune trace de religion calviniste dans les villages essentiellement agricoles;"
- 2) De Limburgse Leeuw, Nr 4 Juli-Aug. 1961 blz. 53-65.
Bijdrage A.R.A. Brussel Rekenkamer 18702 "Confiscations" door G. Stas.
Verslag door Jean van Hildernissen "receveur des confiscations aux quartiers de Maestricht. Limbourg, Fauquemont, Daelhem, Rolduc et Pays d'Outremeuse du 1 octobre 1581 au 30 septembre 1582.
- 3) De hiernavolgende uittreksels werden getrokken uit genoemd dossier A.R.A. Brussel 18702.
- 4) Betr. Veljaren, geschiedenis en heren, cfr. Heem 1/9/1963 van Ghoer of Ghoor.
Jongere tak van het geslacht Hoorn, droeg het wapen van Hoorn, doch op zilver en plaats van gouden veld.
Was in het bezit van de heerlijkheden Veljaren, Schimper, Oud-Valkenburg en Schinnen.
Stierf uit in 1605.
Uit Dr Lens : Armorial du Duché de Limbourg et des Pays d'Outremeuse.
Een graaf van Hoorn viel, samen met de graaf van Egmont, als slachtoffer van de bloedraad, onder de hertog van Alva (1568).
- 5) Gulcke = Goé bij Dolhain-Limbourg.
- 6) Laethoff = Lattenheuer ? gehucht van Homburg. cfr Langohr blz. 586, Boileau blz. 194.
- 7) Vogelsanck = gehucht van Homburg, cfr Langohr blz. 586 Boileau blz. 133
- 8) ten zande = niet meer met zekerheid te identificeren. Mogelijk Zandkoel (L.blz. 584)- B.blz. 200) of Zavel onder Montzen (L.blz. 591 - B. blz. 217)
- 9) tzenemont = chevemont ? gehucht onder Homburg (B.blz. 197) of schenemont onder Battice cfr. G. Poswick, Les Délices du Limbourg, blz. 117.
- 10) Gulpe = belangrijk gehucht te Homburg.
L.blz. 585 en B.blz. 190 citeren : Gulpermolen, Gulperveld en Gulperweg.
- 11) Meddael = gehucht te Homburg. Men kent nog Medaelmolen, Medaelweg. Cfr. Boileau blz. 194.
- 12) Remerstal = Remersdaal, voor 1852 gehucht van Homburg, sindsdien zelfstandige gemeente.
- 13) berghe) te berg ? gehucht van Montzen. Cfr. L.585 B.203.
- 14) Weerst = Warsage. Naam komt nog veelvuldig voor.

- 15) Birven = gehucht ten Z. van de Kluis (Aubel)
cfr. L.601 B.142.
- 16) tromme = drom (tambour) - niet meer bestaande gronden.
cfr. Boileau blz. 189 en 197.
- 17) herstorp = Herstappe ???
- 18) Charnot = Charneux cfr. Langohr blz. 667.
- 19) Bouchmont = Bouxhmont ? plaatsnaam te Charneux. L.Blz. 668.
- 20) Nieuwerborgh = Nuwenborg = Neufchâteau. cfr. L. 639.
- 21) Valkenburg, hoofdplaats van heerlijkheid, een van de 4 landen van Over-
maas.
- 22) Maastrichter gulden.
- 23) Stradt = hoeve te Homburg. Bestaat eveneens "in de oude straat" - hoeve
nabij de voorgaande.
Te Homburg kent men nog de Heerstraat. Hendrikkapelle met Maastricht
verbindende.
Cfr. L.blz. 584 en B.blz. 197 en 191.
- 24) Belne = Belven ? Gehucht te Homburg. Cfr. L. 586 en B. 188.
- 25) Hoppis = Hoppisch = hoeve te Homburg, verdwenen bij het aanleggen van
station Montzen.
Men kent nog : Hoppischbach en Hoppischborn.
Cfr. Langohr blz. 583 en Boileau blz. 192.
Langohr - Le Nord-Est de la Province de Liège et le Canton d'Eupen.
Brugge 1933.
Boileau - Enquête dialectale sur la Toponymie du Nord-Est de la Provin-
ce de Liège. Liège 1954.

Gemak...
gezondheid...

PACHA INSTANT
DE OPLOSBARE CICHOREI

100% zuiver en natuurlijk !

Eens gedronken,
steeds geschonken...

met Historia punten.

Gerard T A T A S.

Et Tagebok.

Ne Sondeg es et, kot en schro.
 En dovör kromt hüj Knipse Jean,
 Ne klenge Ziedongsphotograf,
 Vör Tietverdrief et Bökerschaf.
 Op enmol hällte ejjen Hand
 E Tagebok - höm unbekannt.
 dat schleete en de Medde op -
 En kritt va Wut ne rue Kop.
 "Dat es doch... He, Karling, Karling !
 Now kom ens Vrow ! - Dat es en Fing !
 Now kik ens, wat os Doeter schrift
 En ater ose Röck bedrift !
 Ech vont hej jrad hör Tagebok,
 Dat tösche auw Kalendre stok.
 Nee, dat os Petronella at
 Met Jonge löpt - do ben ech platt !"
 Sö sätt der Jean wöst an sing Vrow,
 Die net wett, wat se sage sow.
 "Verliebt es dat at, Saprismi,
 Verliebt met achtie Johr, en wie !
 Wat dat hej schrift, hür dech ens an,
 Dat es der reinste Schundroman.
 Hej steht : "Ech vond höm - wat e Jlöck ! -
 Der fingste Jong - et betzte Stöck !
 Ech ben verliebt janz kolossal -
 Häe es en blitt mie Ideal.
 E hat je Jeld, mä wal schön Owe,
 En welltmech no te Kermess trowe.
 En spieder wäed vör alles krie :
 E Schloss, ne Auto en noch mie.
 En rese könn vör öm de Welt,
 Den spieder krij vör hell völ Jeld,
 Weil häe bestemmt noch, wie e sätt,

Ens Generaldirekter wätt !" -
 Nee, nee, ech les der Quatsch net
 mie,
 Dat mot ne finge Wengbüll sie,
 Dat es doch klipp en klor bewese !"
 Sö onderbrekt der Jean sie Lese.
 Hött op e Bok : "Esö te lege !"
 Hött werrem drop, dat Blar drut
 vlege;
 En wie e rapt et letzte op,
 Du völte sech ens a ne Kop
 En sätt : "Wat steht da now noch do?
 Mie Ideal heescht Knipse Jean."
 Now stehte do, kikt wie e Koof,
 En wie e rönnt de Sak at hoof,
 Du küsst sing Vrow höm onder Trone,
 Se lacht en junkt: "Dow has jerone,
 Dow los jrad ut mie Tagebok,
 Dat ech verwahde en verstok
 At vofentwientig Johr bono -
 Herr Generaldirekter Jean !"

Leo T E L L E R.

WEN 'T JEUNGSKE OETZEUKE KAN...

De Mama wor, wie alt diks bestadde vroomer,
 In Erwartong der Denge die kome zoowe,
 Du zaat ze an 't Jeungske, e Jor of voof ot,
 "Ver hant dich e klee Speelkammerotche bestot.

Now zaag mich, woeran hastet meeste Spass,
 Iset e Jeungske of e Meireke wasstet liefste hass ?"

... Drop zaat et Jeungske, "wen ich oetzeuke kan
 Da wol ich et liefste en fin kleen ... Ezelche han."

WIE ME ZICH DEKS ENS VERDEET.

Ne jong voor met ze Metche ens op en Baan,
 Met der Zog, ich gleuf op Luk opaan.

Doe in dat zelbig Compartment
 Zoot ooch nog ne andere jonge Vent.

Doe, no dat der Zog durch en Tunel gevare wor,
 Zeit der Jong an se Meitche wie 't wuer klor :

"Hej ich gewost dat ver wuere eseu lang dusser bleve
 Da heije ver os vlot eenige Mulchere gegeve."

"Jeumich ! zaat et Meitche, en wot roet wie en Pan,
 Wors dow dat niet woe ich mich met geputcht han ?"

Borg Raaff.

Sésshaundert Joor bo, steet se da
 än hööre Watergraaf,
 uut g'n leeg Vänstre kickt dech aan
 enn stélle wé e Graaf.

Strüch waase-n-op d'r auwe Muur,
 ömmkléjje de veer Töör
 änn hée verrännt Joor, Monnd, Daag, Uur
 än d'Ievegkeet höör Meer.

Gätt Krooe hü märr noch wuene dränn
 änn Plaarmüüs ooch bescheer,
 De wooke trécke drövver hään,
 se trotzt e gédder Weer.

Wat hat dée Boo wall alt erläfft,
 än auwe griese Tiet,
 nie hannt sinn o Muure gebäfft,
 wéwaal hée soog déck Striet.

Béss än oos Daag steet se da.stärk,
 kickt övver g'n Lando,
 et schinnt vann enne Ries et Wärk,
 övversteet Hétz änn Ko.

Woorteken uut Vergangeneet
 uut Daag va Wooperoom,
 Teken dat alles hée vergeet,
 dat alles märr 'ne Dromm.

J. Vilvoye

Maria-Theresia WEINERT-MENNICKEN.Die Kranke

Der Herbst kam in mein Zimmer
mit einem bunten Strauß,
die roten Weinlaubranken,
die wachsen hinterm Haus.

Wenn ich die Augen öffne,
kann ich die Blätter sehn,
die von den gelben Birken
im Wind herunterwehn.

Die roten Vogelbeeren
und blaubehauchten Schleh'n,
die werden-wenn ich schlaf-
noch lang am Strauche stehn.

Goldene Tage.

Goldene Tage leuchten,
ehe der Herbst verloht,
Wälder, die nebelfeuchten,
färbten sich gelb und rot.

Nachts rauschen starke Schwingen
unter dem Mond vorbei,
braust es wie Orgelklingen
seltsam im Vogelschrei.

Rastloses Flügelschlagen,
schwarz vor dem Abendrot,
uralte Sehnsucht zu tragen,
ehe der Herbst verloht.

Regen.

Regen fällt
aus den grauen Weiten,
sinkt in die Zeiten
und füllt die Welt

Feuchte der Meere,
drängendes Klopfen,
dunkele Schwere
hängt in den Tropfen.

Sturm hebt die Flügel,
Wasser birgt Segen,
aber die Schwermut
rinnt aus dem Regen.

Schlehdorn.

Seltsame, dunkle Beeren,
prall von der Bitterkeit,
schwarzen Dornbusch beschweren
Früchte welkender Zeit.

Blaue, behauchte Schlehen,
Zweiglein im dunklen Krug,
wenn alle Blätter verwehen,
schenkst Du noch Trost genug.

Fröste erst reifen die Schlehen,
Dornbusch, bizarres Geäst,
beim ersten Frühlingswehen
leuchtet Dein Blütenfest.

Bezinning.DE VERPLICHTING VAN DE MENS TOT ARBEID.A) Arbeiden is een Natuurwet.

Zoals het in de natuur van de vogel ligt te vliegen, want daartoe heeft hij vleugels, zo is de mens geschapen voor de arbeid. (Job. 5. 7.) Daartoe heeft hij handen en voeten, talrijke vermogens en krachten van ziel en lichaam en een rijke scheppende geest. De arbeid is de mens aangeboren. Paus Leo XIII noemt hem in Rerum Novarum een dwingende natuurwet, die geen uitzonderingen duldt. Onttrekt de mens zich aan de arbeid, dan handelt hij tegen zijn natuur. Men kan dus niet beweren, dat de arbeid een gevolg van de eerste zonde is, integendeel hij is nauw en innig verbonden met het wezen zelf van de mens. Alleen zij die geen krachten hebben en die gebrekkig of ziek zijn moeten niet arbeiden.

B) Arbeid in Dienst van de Schepping.

De aarde; zoals God ze schiep heeft mensenhanden nodig; ze moet omgevormd worden om dienstbaar te zijn. Immers de mens vindt in de natuur niet in bruikbare toestand, wat hij voor het leven nodig heeft, zoals de dieren; hij moet omvormen, voortbrengen, vruchtbaar maken. De aarde biedt hem allerlei materiaal; de mens moet dit tot een nuttig doel aanwenden, zo wordt de stof, die de aarde biedt bruikbaar, zo veredelt de mens de materie, zo geeft hij meer waarde aan hetgeen hij van God ontvangt. Zie hier hoe P. Claudel de omvormingsnoodzakelijkheid van de aarde beschrijft : "Wat zou de schepping zijn zonder het werk van de mens ! De schepping heeft de mens nodig, want hij moet hulp bieden aan de doornstruik die een roos wil worden; hij moet een hand toesteken aan de machtige stroom, die dreigt buiten zijn oevers te treden; hij moet de dieren helpen volgens hun soort, hij moet, in één woord, orde, maat en vruchtbaarheid in de schepping brengen. De natuur moet tot in het diepste van haar wezen het bevel horen, dat de mens haar geeft in opdracht van de Schepper". (uit Conversations dans le Loiret-Cher).

C) De Arbeid is een opdracht van God.

Na de schepping van het heelal, toen de mens de aarde in ontvangst mocht nemen, sprak God tot Adam en Eva : "Weest vruchtbaar, vermenigvuldigt u, bevolkt de aarde, onderwerpt ze en heerst over de vissen der zee, de vogelen des hemels en de dieren der Aarde". (Gen. 1. 28)

God vertrouwt de mens aldus de schepping toe als een gave, als een geschenk; ze is daar voor hem, maar hij moet ze bewerken en beheersen.

"God plaatste de mens in de tuin van Eden, opdat hij hem bewerke en onderhoude". (Gen. 2. 15) De mens heeft dus een kulturele opdracht te vervullen : hij moet de aarde vruchtbaar maken, hij moet haar verborgen krachten en schatten ontdekken en ze weten aan te wenden tot eer van God en tot zijn eigen welzijn.

God heeft niet alleen de opdracht tot arbeid gegeven; Hij heeft ook het onmiddelijk doel ervan aangewezen : "Maak u de aarde onderdanig". (Gen. 1.28) Zonder de inzet van zijn arbeidskrachten kan de mens niet over de aarde heersen; hij moet verstand en wil inzetten om ze dienstbaar te maken.

D) Arbeiden is een Gebod van God.

Na de zonde van Adam en Eva heeft God de opdracht tot arbeid meer kracht bijgezet en er een gebod van gemaakt : "In het zweet van uw aanschijn zult gij uw brood eten." (Gen. 2.19) Zo klonk het strenge woord van God. De arbeid is thans geen lust meer maar een last, omdat de aarde vervloekt en onvruchtbaar werd; de mens moet de distels en de doornen van de aarde verwijderen om ze vruchtbaar te maken. (Gen. 3.18) Toen God later op de berg Sinaï, op gans duidelijke wijze zijn geboden aan de Israëlieten gaf, luidde het derde gebod : "Zes dagen zult gij uw werk verrichten, maar de zevende dag is een rustdag". (Exod. 20.9) De arbeid en de zondagsrust zijn also op gelijke voet een sociaal gebod van God.

De arbeid is en blijft met het menselijk leven verbonden. Geen macht ter wereld, geen mensenkunst zal het ooit klaarspelen de mens van de arbeidslast te bevrijden, want zo sprak God tot de mens : "Door uw arbeid zult gij u voeden al de dagen van uw leven". (Gen. 3.17)

E) Arbeid in Dienst van het leven.

De mens heeft het leven van God ontvangen en hij is verplicht het te onderhouden, dit is maar mogelijk door de arbeid. De natuur biedt de mens maar weinig aan, dat rechtstreeks als voedsel, kleding, woning enz. kan dienen. Overigens de levensbehoeften van de mens keren aanhoudend weder; worden ze heden bevredigd, morgen dagen ze weer op. "Alle bronnen van voedsel en levensonderhoud vloeien voort uit de arbeid van de mens". Aldus Paus Leo XIII in Rerum Novarum. De arbeid is dus het noodwendige middel om in de levensbehoeften te voorzien.

Daaruit mag men niet besluiten dat alle mensen lichamelijke arbeid moeten verrichten. Immers de mens heeft ook geestelijke vermogens van de Schepper ontvangen, hij kan dus ook geestesarbeid verrichten. Feitelijk bestaat er geen lichamelijke arbeid zonder medewerking van de geest en omgekeerd geen geestesarbeid zonder inzet van de lichaamskrachten. Toch kan men spreken van handen- en geestesarbeid naargelang meer lichamelijke of meer geestelijke krachten bij de arbeid ingezet worden. Hieraan kan men nog toevoegen dat de arbeid een plicht van rechtvaardigheid is.

Immers wie zich zonder reden aan de arbeid onttrekt is tegen andere onrechtvaardig, want hij geniet van hun werk en hun zweet, zonder tegenprestatie. Vele mensen hebben gewerkt aan het brood dat wij eten en God heeft er zijn zegen aan gegeven.

TRIBULATIONS D'UNE JEUNE PARISIENNE
A MORESNET EN 18...

LA GUEULE.

Mon Dieu oui, la Gueule !... c'est un ruisseau qui a la prétention d'être une rivière. Son nom lui vient de son mauvais caractère; car il se fache lorsqu'on l'appelle ruisselet, et, à la moindre averse, il se change en torrent furieux et hurleur.

La Gueule baigne, a deux kilomètres de Moresnet environ, les ruines du château de Shimper. Ces ruines, qui semblent arrangées à plaisir, s'élevaient ou plutôt s'écroulent à mi-côte d'une jolie colline, et, de quelque côté qu'on les considère, elles offrent un aspect poétique et charmant. Rien de plus gracieux que les vignes vierges qui les enlacent de leurs rameaux vigoureux et dont les couchers de soleil d'automne font un tapis de pourpre et d'or.

Par un beau clair de lune, des paysans qui revenaient du bourg voisin où se tenait un marché, passèrent devant Shimper. Soudain, un bruit insolite les arrêta, étonnés. C'était comme un cliquetis d'épées : on ferrait dans les ruines.

"Écoutez ! dit un des paysans; c'est onze heures qui sonnent à l'église de Moresnet. Ce n'est pas une heure pour battre le fer dans le vieux château; aurions-nous à faire à des revenants ?..."

Comme il achevait de parler, voilà que deux fantômes immenses, revêtus de leur linceul, se détachèrent des ruines, silencieux, en pleine lumière.

Les hommes se signèrent, et, sans en demander davantage, s'élançèrent au pas de course vers leur village, où ils arrivèrent à moitié morts de saisissement et de terreur.

Le lendemain tout Moresnet en savait la nouvelle. C'était à qui se ferait raconter l'histoire, et personne n'en mettait en doute l'authenticité. On était superstitieux dans ce brave pays. Les grands-parents, de père en fils et de mère en fille, s'étaient transmis, comme articles de foi, les légendes des vieux castels qui les entouraient. Chaque ruine, chaque pierre, avait la sienne, et mon cher Bempt n'en était pas exempt.

Trois ou quatre jours après cet incident, un jeune berger qui s'en venait de Verviers, passa, vers dix heures du soir, au pied de ce château maudit. La lune, plus brillante encore cette nuit-là, argentait les arbres, les prairies, donnant des aspects fantastiques à tout ce qu'elle éclairait.

Tout à coup une voix traversa le silence :

"Marcelin ! Marcelin !

- Qui m'appelle ? demanda-t-il.

- Moi, Wilhelm.

- Où es-tu ?...

- Dans les ruines.

- Que fais-tu là ?

- Ne le dis pas !... Je posais des collets pour les lièvres, quand je me suis foulé le pied entre deux pierres : je ne pourrai jamais retourner chez moi si tu ne m'aides pas à sortir de ce maudit traquenard !"

Marcelin, croyant reconnaître la voix de son ami, commença à gravir le versant de la colline, tout encombré de ronces et de pierres, non sans crier de temps en temps à Wilhelm :

"Ah ça, où donc es-tu ?

- Monte toujours ! répondait la voix, tu me trouveras bien !"

Mais lorsque Marcelin fut parvenu au sommet, il ne trouva personne.

"Wilhelm ! cria-t-il encore, Wilhelm !

- Ne te presse pas !" ripostèrent deux voix en ricanant derrière lui.

Le pauvre garçon fit volte-face et demeura saisi d'épouvante; deux spectres s'avançaient vers lui, laissant voir sous les plis flottants de leur suaire leurs hideux squelettes. Il entend le bruit de leurs os; leurs mains décharnées le touchent, l'étreignent !

"Nous t'attendions !... disent les fantômes.

- Au secours ! à moi !... crie en se débattant le malheureux berger.

- Non ! la mort t'attend ! suis-nous !"

La voix étranglée de Marcelin ne peut plus proférer un son, ses jambes se dérobent sous lui; les arbres s'agitent en une ronde infernale, la lune lui grimace un sourire, et les ruines s'engouffrent dans la terre !... il tombe sans connaissance entre les bras des deux spectres !...

"Jésus Maria !... sauvez Marcelin !...

Tout à coup ces mots retentissent dans l'ombre.

C'est le vieux Fritz qui rentre ses bêtes à la métairie. Il a reconnu de loin la voix de Marcelin, et, caché dans l'ombre, il a assisté à la scène

que nous venons de raconter.

Les fantômes hésitent un moment, et semblent se consulter.

- Jésus Maria !... répète Fritz d'une voix forte, en se signant.

Et aussitôt les spectres, comme s'ils obéissaient à un exorcisme, s'enfuient en rampant, abandonnant le corps inanimé de leur victime et disparaissant dans les ruines.

Fritz est prêt à s'élançer pour porter secours à Marcelin; mais l'instinct de la conservation l'emporte sur le premier mouvement. Suivi du troupeau silencieux, il s'éloigne au plus vite, il atteint les premières maisons du village et s'empresse de réveiller la mère de Marcelin depuis longtemps endormie.

Je vous laisse à juger des hélas et des clameurs que poussa la pauvre créature quand le père Fritz lui eut fait le récit de ce qu'il venait de voir.

Ses lamentations eurent bientôt réveillé ses voisins et, de proche en proche, l'émoi se répandit dans tout le village.

"Seigneur Dieu !... gémissait-elle, mon Marcelin ! mon fils ! mon enfant !"

Et comme la foule l'entourait déjà :

"Venez, venez chercher mon fils !... implorait-elle en courant de l'un à l'autre; s'il n'est plus, sauvons au moins son âme et son corps !"

Elle suppliait, la pauvre femme, et personne ne bougeait.

Enfin le vieux Fritz, touché de ce désespoir :

"Ah ! lâche que je suis, s'écria-t-il de l'avoir abandonné ! Votre peur à tous me fait rougir de la mienne, et, puisque vous reculez, je ne reculerai pas, moi ! Venez, la mère !... nous y suffirons bien tous deux !"

Vous pensez si elle lui sauta au cou !...

Quatre jeunes gens, gagnés par l'exemple, s'offrirent alors à les accompagner, et tous ensemble, se mirent en chemin, tandis que des groupes nombreux disséminés à l'entrée du village attendaient l'événement.

La petite troupe arriva aux ruines. Il y eut un moment d'hésitation, mais la vieille femme, prenant l'avance, eut vite découvert le corps de son fils, toujours inanimé ! Au bout de quelques instants, ses compagnons, Fritz en tête, étaient à ses côtés.

Le jeune homme était si pâle que sa mère le crut mort et se jeta sur

lui en poussant des cris de douleur. Le vieux paysan l'écarta doucement, et, comme il s'y connaissait, un examen rapide lui prouva que Marcelin respirait encore.

La pauvre mère, folle de joie, pressa alors le départ, et les jeunes gens, ayant improvisé une sorte de civière, avec des branches, eurent bientôt ramené Marcelin dans sa maison, en s'applaudissant d'être sortis sains et saufs d'une telle aventure !... Il en fut quitte lui-même pour deux jours de fièvre; mais il ne se remit jamais du tremblement qui lui en était resté, et rien au monde ne l'eût fait passer à une portée de fusil du château de Shimper.

Tout le pays fut en émoi.

"Les revenants sont dans les ruines, disait-on; cela nous présage quelque grand malheur !"

On disait vrai, le malheur arriva, mais autrement qu'on ne le redoutait.

Quand cette histoire vint aux oreilles de M. le baron, qui était aussi sensé que brave, il commença par hocher la tête, puis, s'en venant trouver son ami, M. de Lassart, qui ne croyait, comme lui, aux revenants que sous bénéfice d'inventaire, il lui dit :

"Je pense, mon cher ami, que ces spectres doivent être tout simplement des contrebandiers ou des voleurs qui manigencent quelque coup à faire dans le pays et qui cherchent à frapper l'imagination de nos paysans, afin que personne n'ose plus sortir la nuit, ce qui leur laissera le champ libre".

M. de Lassart abonda dans le même sens, et l'on s'ingénia à trouver les moyens de s'emparer desdits fantômes.

M. le baron et son ami le commandant s'entendirent avec le chef des douaniers, leur voisin, sur la discrétion duquel ils pouvaient compter, et il fut convenu que ce brave homme veillerait chaque soir sur les ruines de Shimper et donnerait immédiatement avis de la première fantasmagorie qui viendrait à se produire.

Trois jours après, sur les dix heures du soir, comme les habitants de Bempt étaient au moment de regagner leurs lits, un coup de sonnette retentit à la porte du château.

Tous les yeux se tournèrent vers M. le baron.

"Tranquillisez-vous ! dit-il; c'est sans doute un avis de Lassart que j'attendais et qui va me forcer de sortir une heure.

- Vous sortez par un pareil temps ?... dit la baronne avec un peu d'inquiétude.

Il faut vous dire qu'un violent orage venu de la montagne avait détrempé, dès le matin, tous les chemins de Moresnet et que de fréquents éclairs sillonnaient encore l'horizon.

"Soyez sans crainte, répondit M. le baron, je vous conterai demain ce dont il s'agit".

Et sans donner le temps à la nouvelles observations, il s'empessa de descendre l'escalier qui conduisait au grand vestibule.

On se rappelle qu'il y avait un pont-levis à Bempt. De longue date on avait pris l'habitude de le tenir ouvert la nuit comme le jour; mais, depuis les apparitions de Shimper, Mme la baronne avait donné ordre qu'on le relevât chaque soir. Dès lors, le fossé rempli d'eau qui entourait le château le mettait à l'abri de toute surprise.

M. le baron arriva au moment où le vieux domestique faisant fonction de portier venait de baisser le pont-levis... Le sonneur nocturne, comme il l'avait pensé, n'était autre que le douanier qui venait l'avertir.

- Les revenants sont à Shimper, lui dit celui-ci sans préambule; M. de Lassart nous attend ainsi que mes hommes prévenus par moi en passant".

Puis, avec un sourire narquois :

"Il n'y a pas de temps à perdre, monsieur le baron; ne laissons pas à ces bons fantômes le loisir de retourner en enfer; se serait partie remise, et mieux vaut en finir aujourd'hui que demain.

- Je suis à vous !" répondit M. le baron en prenant son fusil à l'une des patères de l'antichambre, et les deux hommes s'éloignèrent précipitamment, tandis que le vieux serviteur relevait derrière eux les chaînes du pont-levis.

Ils eurent promptement rejoint la petite troupe qui les attendait à quelque distance, et tous ensemble, silencieux et l'oeil au guet, se dirigèrent vers les ruines de Shimper.

Ces ruines se dessinaient, cette nuit-là, de la façon la plus fantastique, sur un ciel déchiré de nuages que le vent chassait avec violence. Quelques lointains roulements de tonnerre ajoutaient à la grandeur de ce spectacle.

"Diantre ! l'orage m'a tout l'air de recommencer !... dit M. le baron non sans un peu d'inquiétude; messieurs les revenants devraient bien choisir des nuits moins tourmentées pour nous régaler de leurs apparitions!"

On longeait en ce moment le ruisseau dont nous avons parlé au commencement de ce chapitre.

"Oh ! Oh ! dit à son tour le commandant; voilà la Gueule qui se met de la partie !... toutes les cataractes de la montagne vont y passer !..."

Et, en effet, la Gueule se serait bien gardée de perdre une si belle occasion de faire ses embarras, et de grossir, et de s'enfler, tout comme la grenouille du bon La Fontaine. Ceux qui l'avaient traversé la veille, semblables au colosse de Rhodes, un pied sur la rive gauche, un pied sur la rive droite, l'auraient retrouvée ce soir-là avec des largeurs de rivière et des allures de torrent. En face de Shimper surtout, la Gueule, encombrée de roches, devenait plus dangereuse à franchir que le grand Rhin, et, fière du progrès de ses eaux, comme dit Boileau, elle faisait un bruit de tous les diables.

On arrive enfin au pied des ruines. Notre chef de douaniers disposa ses hommes autour de la colline et leur ordonna d'en gravir la pente le plus silencieusement possible. Ils ne devaient se découvrir qu'en arrivant au sommet, quand un coup de sifflet leur en donnerait le signal.

Ainsi dit, ainsi fait.

Il paraît que les fantômes ne dédaignaient pas de se chauffer, car un feu de broussailles d'où se dégageait plus de fumée que de lumière, jetait quelques clartés tremblantes sur un des piliers de la vieille ruine.

Le coup de sifflet retentit.

Voilà soudain nos deux spectres apparaissant à l'une des issues du chemin de ronde !... Ils étaient entourés cette nuit-là d'une pompe nouvelle. Des falots allumés éclairaient leurs squelettes, et de grandes chaînes, enroulées autour de leur taille, traînaient leurs anneaux sur les dalles avec un bruit sinistre !...

"Imprudents !... rugit l'un d'eux d'une voix stridente...

Mais M. le baron ne le laissa pas achever :

"Rendez-vous ! cria-t-il, ou nous tirons !"

Les fantômes n'en demandèrent pas davantage ! Les voilà, sautant, bondissant, roulant à travers les broussailles et les pierres jusqu'en bas de la colline. Là ils trouvent le chemin coupé par des douaniers qui ont suivi leur mouvement. Une seule chance de salut s'offre à eux, franchir le ruisseau devenu furieux et roulant dans sa course désordonnée des épaves de toutes sortes. Un violent éclair fait fulgurer à leurs yeux le canon des fusils qui les menacent. Ils n'hésitent plus en se jettent dans les eaux bouillonnantes; mais, avant qu'ils aient pu gagner l'autre bord, l'irrésistible courant les saisit, les entraîne, les emporte dans ses bonds désordonnés, couvrant de ses rugissements leurs cris désespérés.

Au bout d'une demi-heure, tout le village, réveillé en sursaut par M. le baron et ses chasseurs de fantômes, s'armait de torches et explorait de tous côtés le lit du torrent débordé.

C'est seulement à huit kilomètres de Moresnet, dans un fouillis de hautes herbes, où s'étaient embarrassées leurs grandes chaînes, que l'on découvrit enfin les deux cadavres, trainant encore après eux les guenilles effilochées de leurs squelettes de laine. La Gueule les avait mâchés en les dévorant.

Ces prétendus spectres n'étaient autres que deux contrebandiers qui avaient choisi les ruines de Shimper pour y établir leur entrepôt de marchandises, et ils avaient voulu profiter, comme l'avait pensé M. le baron, de la crédulité superstitieuse des habitants dans le but de s'assurer, pendant la nuit, la libre circulation des chemins.

Nul ne les pleura; seulement, en dépit de l'évidence, il y eut bien quelques vieilles femmes sourdes qui avaient bien trouvé moyen d'ouvrir une oreille à la terrible histoire des revenants de Shimper, mais qui la fermèrent obstinément aux explications de la douane, corroborées du témoignage de M. le baron. Quand une ruine qui se respecte a eu des fantômes, il faut qu'elle les garde !...

Aussi Shimper, le gracieux Shimper, le rendez-vous des parties de plaisir, perdit-il pour un temps son aimable réputation. C'était à qui fuirait le gentil manoir. Il n'en devint que plus beau; son herbe n'étant plus foulée, poussa plus verte et plus épaisse; ses pampres n'étant plus arrachés, escaladèrent plus librement les ruines; les oiseaux n'étant plus dérangés, multiplièrent leurs nids; les murailles, désagrégées par l'action du temps, ne s'effritèrent plus au contact de l'homme, et les fleurs s'y montrèrent si belles et si nombreuses que, plus tard, quand la première impression de ces événements se fut amortie, on ne qualifia plus le Shimper du diable que du nom de Shimper le fleuri.

- - - -